

Egy csendes évforduló

A magyar erdészeti felsőoktatás 125 éves

A mai élet kenyérért és érvényesülésért való lázas tülekedése, a jogos, vagy annak tartott, de legalább jogosaknak hirdett érdekek harcai, a ránk nehezedő és megcsonkítottságunk folytán talán soha oly súlyosnak nem érzett általános és gazdasági viszonyok élet-halálharcainak éles küzdelmei közepette álljunk meg egy pillanatra, feledjük napi gondjainkat és szenteljünk néhány percet a régi időkre való visszaemlékezésnek, hogy meglássuk az akkori, de erős akarattal és kitartással leküzdött nehézségeket, megnyugvást és megerősítést találjunk a sívár jelen és a várva-várt jobb jövőért való küzdelmeinkre.

Szálljunk vissza gondolatainkban 125 évvel, járjunk újra a magyar erdészettel és erdészeti felsőoktatással oly szorosan összeforrott és ezért felejtethetetlen Selmechánya hepe-hupás zeg-zúgos utcáin és szívjuk be a környező hegyeket borító fenyvesek tiszta erős levegőjét.

1809. évi február hó 12-öt írjuk. Ünnepre készül az ősi város s annak büszkesége, az Európahírű bányászati akadémia. A király születése napja van, de az ünnep nem ennek az alkalomnak szól, hanem az erdészeti felsőoktatás születése napjának. Dél előtt tíz órakor összegyűl a főbányagrófság tisztikara, az akadémia tanárai és az ifjúság, hogy I. Ferenc királynak 1807 decemberében kelt legmagasabb elhatározásával cs. kir. bányatanácsossá és akadémiai tanárrá kinevezett és az akkor felállított erdészeti tanszék és erdészeti tanintézet vezetésével megbízott Wilkens Henrik Dávidnak, a filozófia és az orvostudományok doktorának ünnepélyes székfoglaló előadását meghallgassa. Idegenből jött hazánkba ez a lelkes szakférfiú, aki törhetetlen akarattal le tudta küzdeni a kezdet nagy nehézségeit. Idegen nyelven hirdette ugyan először hazánkban tudományos alapon az erdészeti diszciplinákat, de 24 évi hervadatlan érdemekben dús működése alatt megszerette hazánkat és a magyarokat, aki a hazai

erdészeti felsőoktatás megindításával és fejlesztésével minden magyart örök hálára kötelezett.¹⁾ ²⁾

Üttörő nehéz munkáját kidombortíja az a tény, hogy az erdészeti tanszék és tanintézet alapításakor még külföldi példa sem állott előtte az erdészeti tudományoknak akadémiai jellegű oktatására. Ausztriában ugyan már 1805 óta működött Purkersdorfban egy ú. n. Meisterschule, amely azonban csak helyi jelentőségű gyakorlati szakiskola volt, a belőle kisarkadt és 1868-ban akadémiai rangra emelt máriabrunni erdészeti tanintézet csak 1813-ban nyílt meg.³ Németországban 1770-től 1806. évig fennállott Berlinben az első erdészeti akadémia, de ez nem volt tulajdonképpen tanintézet, hanem csak keret, amelyben egyes szakemberek szabadon választott előadásokat tartottak az erdészeti köréből. Ugyancsak Berlinben nyílt meg 1821-ben a porosz kir. erdészeti akadémia, amely később 1830-ban áthelyeztetett Eberswaldera;⁴ a tharandti szász erdészeti akadémia alapítási éve 1811, illetve 1816;⁵ a freiburgi, giesseni, valamint a müncheni egyetem ugyan szintén képez ki erdészszakembereket részben a matematika-természettudományi, részben a gazdaságtudományi vagy államtudományi karokon, de ezekre nézve nem sikerült kikutatnom a rendszeres erdészeti szakképzés kezdetét. A francia erdészeti főiskola, az „Ecole National des eaux et forêts” Nancyban 1824-ben nyílt meg.^{5*}

Hazánkban Mária Terézia királynő 1770-ben a selmeci bányászati tanintézetnek akadémia-rangra való emelésével egyidejűleg kiadott szervezeti szabályzatban meghagyta ugyan, hogy az erdőművelés tanítására a bányaműveléstan keretében gondos figyelem fordíttassék, de csak amennyiben ez a tudomány a bányaműveléshez feltétlenül szükséges.⁶ Ez tehát nem jelentette még az

¹ Az utókor feledékenységet mutatja, hogy a két nagy magyar lekszikon, a Pallas és a Révai Lekszikon nem is emlíkszik meg nevééről.

² Mily magas színvonalon tartotta előadásait Wilkens, arról legjobban tanuskodnak az előadásairól kéziratban fennmaradt jegyzetei. (Egyik példánya Rónai György erdőtanácsos úr birtokában van.)

³ Jahrbuch der k. k. Forstakademie in Mariabrunn, 1870.

⁴ Festschrift zur Hundert-Jahr-Feier der Forstlichen Hochschule Eberswalde, 1830—1930. H. Hilf und J. Schubert. Düsseldorf. 1930.

⁵ Minerva, Jahrbuch der gelehrten Welt. Leipzig, 1928.

^{5*} Minerva. Jahrbuch der gelehrten Welt. Leipzig, 1928.

⁶ Vadas Jenő: A selmecbányai m. kir. erdőakadémia története és ismertetője. Budapest, 1896.

erdészeti tudományoknak önálló művelését, sem pedig az erdészeti szakképzés megindulását. Éppen így csak az erdőgazdaság nemzetgazdaságtani fontossága felismerésének ébredését kell látnunk abban, hogy egyrészt a szempci Collegium Oeconomicum (fennállott 1763—1776., amikor leégett és Tatára helyeztetett át), piarista tanárai a mezőgazdaságtan keretén belül megemlékeztek az erdészetről is. A budai egyetemen Mitterpacher Lajos apát, az általános természetrajz és gazdaságtan rendes tanára és az 1782-ben az egyetem mellett felállított Institutum Geometro-hydrotechnicum előadó tanára, 1777-től 1814-ig a gazdaságtan keretén belül „az erdő-, mező-, szőlőgazdaságon kívül a kender- és lentermelés, a bor- és ecet- és szeszgyártást, selyemgyártást és a mezőgazdasági technológiát adta elő.”

Ugyancsak nyomát találjuk annak is, hogy 1768-ban a szempci kollégiumnak a geometriában legkiválóbb két növendékét erdészeti tanulmányok folytatására Németországba küldik,⁷ 1806-ban Festetics György gróf a keszthelyi Georgikon keretén belül egy alsó és egy felső erdészeti szakosztályt állít fel, előbbi erdőőrök, utóbbit erdőkezelők kiképzésére, de ez sem mondható főiskolai jellegű intézetnek.⁸

Ezzel szemben a selmeci akadémián szervezett erdészeti tan-
szék mellett ugyanakkor erdészeti tanintézet is létesült, amely már lehetővé tette, hogy tisztán erdészeti pályára lépő fiatalemberek is teljes akadémiai jellegű szakképzést nyerhessenek.

Nem akarom most a főiskola elmúlt 125 évének küzdelmes történetét ismertetni, mert azt nagy részletességgel megtalálhatjuk a millénium évéig Vadas Jenő munkájában és rövid összefoglalásban a legújabb időkig Lesenyi Ferenc tollából,⁹ hanem csak a fejlődést jellemző egyes főbb mozzanatokat szeretném vázolni.

Wilkins felterjesztésére 1811-ben melléje előadó erdészeti segédtanárt neveznek ki, majd pedig a szklenői erdő egy részét rábízák tanulmányi erdőként, majd megengedik neki, hogy egy kéregtörőt, utóbb fűrészmalmot építsen. Kisiblyén 1838-ban létesül az első botanikus kert és ugyanabban az évben a Fortuna

⁷ Zelovich Kornél: A hazai műszaki oktatás története. Budapest, 1922. 13., 30. ill. 32. oldal.

⁸ Révai Nagy Lekszikon.

⁹ Lesenyi Ferenc: Felsőbb erdészeti szakoktatásunkról. Magyar Erdőgazda 1925. évf. 6. és 8. száma.

megvételével jut az erdészeti tanintézet megfelelő elhelyezéshez. 1836-ban az erdészeti tanszékhez csatolt erdészeti tanintézetet bekebelezik a bányászati akadémiába, amely ez időtől kezdve bányászati és erdőakadémia nevet visel.

1846-ban kerül először szóba, hogy az erdészeti osztályt az akkor tervezett műegyetemhez (Industrie-Schule) csatolják. 1848-ban az első felelős magyar minisztérium az egész akadémiának műegyetemmel való egyesítése ügyében kér javaslatot, amelynek további sorsáról nem tudunk. Ez év szeptember hó 1-ével az előadásoknak magyar nyelven való megtartását rendeli el a vallás- és közoktatásügyi minisztérium, mint az akadémiának új főhatósága. A segédtanárrá kinevezett tordai Lázár Jakab ez év decemberében tart először magyar nyelven előadást. 1849-ben az akadémiát bezárják és csak 1850-ben nyílik meg újra, de ismét német nyelvű előadásokkal és régi főhatósága alatt. Ugyancsak ez évben léptetik életbe az államvizsgarendszert; 1861-ben az erdészeti tanfolyamot két évre csökkentik, hogy négy évvel később újból három évre emeljék fel a tanulmányi időt. Ez időben merül fel annak gondolata, hogy országos erdészeti és gazdasági tanintézetet állítsanak fel és pedig a magyar gazdasági egyesület 1864-ben a székhely-kérdésben Rimaszombat mellett foglal állást. Ez a megmozdulás sem járt eredménnyel. Keszthelyen ugyan felállítják 1865-ben a tervezett tanintézetet, amelyben azonban az erdészeti felső oktatás nem nyer helyet, noha egy erdészeti tanszéket fel is állítanak az intézet keretén belül, amelynek első tanára, a főiskola történetében oly jelentős szerepet játszott Wagner Károly volt.

Az alkotmány visszaállítása után Wagner Károly még akadémiai tanári kinevezése előtt javaslatot tesz, hogy az erdészeti szaktanerők számát ötre emeljék fel és pedig két tanári, két előadó segédtanári és egy tanársegédi állás megszervezésével. Wagner Károlyt 1867. év szeptemberében öfelsége kinevezi erdőtanácsossá és akadémiai tanárrá (eddig az erdészeti tanár is bányatanácsosi címet viselt), továbbá segédtanárrá Lázár Jakabot és segédtanárhelyettessé Fekete Lajos, Nickel (Szécsi) Zsigmond és Belházy Jenő erdőgyakornokokat. 1867. év októberében az előadások ismét magyar nyelven kezdődnek meg.

Az első magyar erdészettanárok emlékét szépen megörökítette

Vadas Jenő idézett munkájában. Nagy lelkesedéssel látnak az erdészeti oktatás megreformálásához, valamint elévülhetetlen érdemeket szereznek a magyar erdészeti szaknyelv és irodalom megteremtésében. Híresek voltak pénteki összejöveteleik, amelyeken az oktatással és az erdészeti irodalommal kapcsolatos ügyeket vitatják meg és egymás buzgóságából új erőt merítenek nehéz feladatuk megoldásához.

1872-ben az akadémia új szabályzatot nyer; ekkor rendeli el a kormány az erdészeti ágazatnak két szakosztályra való tagozódását és pedig a hároméves erdészeti és a négyéves erdőmérnöki tanfolyam életbeléptetésével. Az új szabályzat egyben az elsőfokú erdészeti és magasabbfokú erdőmérnöki államvizsgát rendszerezíti az akadémián, de ez a rendelkezés soha nem lépett életbe, hanem az államvizsgákat azontúl továbbra is Pesten tartják meg. Ez az új szervezés egyben az erdészeti tanárok számát háromban állapítja meg egy-egy erdőgyakornok tanársegéddel.

Megemlíthjük még, hogy 1874-ben a vallás- és közoktatásügyi miniszter a József-műegyetemen is szervezett erdészeti előadásokat és ezek megtartásával megbízta magántanári minőségben Hoffmann Sándort, aki azonban öt évi működés után megbízatásáról lemond; utána be is szüntették ezeket az előadásokat. Megjegyzésre méltó, hogy az erdészeti egyesület 1874-ben oly értelmű előterjesztést tesz a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez, amelyben a budapesti és a kolozsvári egyetemen egy-egy erdészeti tanszék felállítását szorgalmazta, de ezzel a szakképzés céljaira a selmeci akadémiának a fenntartását is szükségesnek tartotta.

1887-ben újból gyarapodott az erdészeti szaktanszékek száma az akadémián az erdészeti vegytani tanszék felállításával.

A tanszékek szaporodása, a hallgatóság nagy létszáma immár égető szükséggé teszi megfelelő épület emelését, amely 1892. évben az erdészeti tanszékek új palotájának felavatásában eredményhez vezetett. (Az épület 1890-ben épült, de csak utóbb avatták fel ünnepélyesen.)¹⁰

Jelentős haladást jelentett az 1904. évben életbe léptetett új szervezeti szabályzat, amely a tanulmányi időt egyöntetűen négy

¹⁰ Vadas idézett munkájából.

evre emelte fel az általánosan kötelezővé vált erdőmérnöki osztályon. Ugyanakkor az erdészeti szaktanszékek száma hatra emelkedett és az intézet az akkor kifejezőbb m. kir. bányászati és erdészeti főiskola elnevezést kapta meg, amelynek igazgatását az addigi igazgató helyett a tanárok sorából választott rektor látja el. Sajnálatos tényként kell leszögeznünk, hogy a főiskola új szervezeti szabályainak életbeléptetésével egyidejűleg nem kérte a doktorráavatás és magántanári képesítés jogát és ezzel a teljes egyetemi rangú főiskola jellegét. Ennek magyarázatát abban kell keresnünk, hogy abban az időben állandóan napirenden volt a főiskolának Selmecbányáról való elhelyezésének és az egyes szakosztályoknak más felsőoktatási intézményekhez való csatolásának kérdése. A megoldásra számos javaslat került felszínre, amelyek megvalósítását azonban a világháború kitörése, majd az összeomlás tette lehetetlenné.

A főiskolának menekülnie kellett. Új otthont 1919-ben nyert Sopronban, ahol a nyugatmagyarországi felkelő harcok, majd a népszavazás során ifjúságunk törhetetlen hazafiasságáról tett tanúságot.

Nevezetes időpont még a főiskola történetében az 1921. év, amikor a földművelésügyi miniszter a bányamérnöki és erdőmérnöki főiskola erdőmérnöki osztályán bevezeti a szigorlati rendszert¹¹ és ezzel hosszú 71 évi szünet után visszaszállt a főiskolára az erdőmérnöki oklevelek kiadásának joga. 1923. évben a kormány az erdészeti szaktanszékek számát 11-re emelte fel, de ezek közül csak 10 töltetett be. Sopronban a mindenéből kifosztott főiskola a mindenkori kormányok, a szakkörök támogatása segítségével megkezdte az újjáépítés munkáját, amelynek eredménye legjobban abban tűnik ki, hogy már a szakoktatás és a tudományos kutatás ismét teljes lendülettel megindulhatott.

Ez a munka elismerést nyert legfelsőbb helyen a Kormányzó Úr Ö Főméltóságának 1931. évi december hó 23-án kelt ama elhatározásával, amellyel hosszú évtizedes küzdelem eredményeképpen főiskolánkat felruházta a doktorráavatás és magántanári képesítés jogával.

A főiskola elhelyezése körül szinte már alapítása óta folyó

¹¹ A bánya- és kohómérnöki osztályokra nézve a pénzügyminisztérium egy évvel később szintén bevezeti a szigorlati rendszert.

vita és küzdelem ez évben a törvényhozási tárgyalás alatt álló törvényjavaslattal forduló ponthoz ért. A törvényjavaslat szerint főiskolánk, mint bányakohómérnöki és erdőmérnöki kar — Sopronban való megmaradása mellett — egyesül a József-Műegyetemmel, a tudományegyetemi közgazdaságtudományi karral és az állatorvosi főiskolával, a M. kir. József-Nádor Műszaki- és Gazdaságtudományi Egyetem szervezetében.

A jelen évforduló ünnepélyes megülését — a küszöbön álló átszervezés miatt — nem tartotta időszerűnek főiskolánk tanácsa, de azért büszke tudatában van annak nagy jelentőségének.

A röviden vázolt történeti visszapillantás nehéz küzdelmekről, de szép eredményekről is tesz tanúságot; az elmúlt 125 év felsőfokú erdészeti szakképzésünk letéteményesének nagy életerejét és minden nehézségen keresztül áthatoló izmos felfelétörését szemlélteti. Ez tölt el bizakodással és reménnyel, hogy főiskolánk a jövőben is mindig meg fogja találni a továbbfejlődés lehetőségét, mindenkor meg fogja oldani nehéz feladatát a magyar erdészeti kultúra, tudomány és szakképzés szolgálatában. Adja Isten, úgy legyen!

Modrovich Ferenc.
